

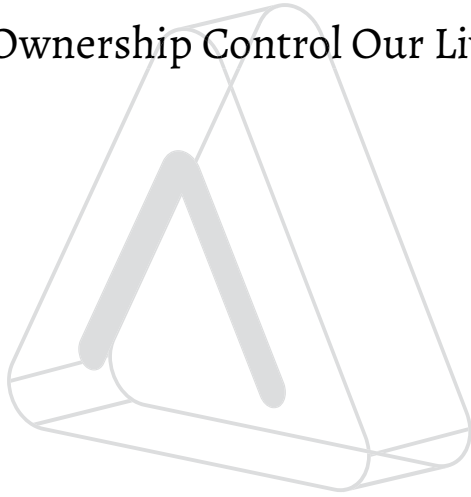
Моє!

Michael Heller and James Salzman

MINE!

How the Hidden Rules
of Ownership Control Our Lives

Doubleday

· New York ·

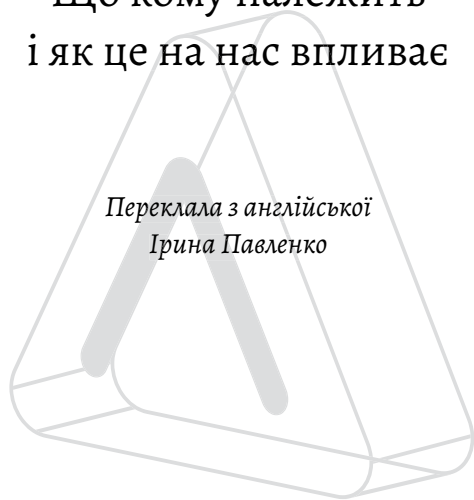
M M X X I

Майкл Геллер і Джеймс Зальцман

МОЄ!

Що кому належить
і як це на нас впливає

*Переклала з англійської
Ірина Павленко*

Лабораторія

· Київ ·

М М Х Х І

УДК 347.2
Г31

Науково-популярне видання

Геллер Майкл, Зальцман Джеймс

Г31 Мое! Що кому належить і як це на нас впливає / пер. з англ. Ірина Павленко. — К. :
Лабораторія, 2021. — 336 с.

ISBN 978-617-7965-49-6 (тверда палітурка)
ISBN 978-617-7965-50-2 (м'яка обкладинка)
ISBN 978-617-7965-51-9 (електронне видання)
ISBN 978-617-7965-52-6 (аудіокнига)

Що таке власність? Що саме ми можемо назвати «своїм» — і де межі наших володінь? Здавалося б, слово «моє» ми засвоюємо ще в дитинстві. Однак усе набагато складніше. Власність не є ані сталим поняттям, ані чітко окресленим: навіть у різних штатах США поняття того, чим саме ти володієш, є розмитим.

Автори цієї книжки надають свої роздуми щодо понять власності, розповідаючи, як символічне володіння інколи може підмінити справжнє, а деякі компанії багатіють, роблячи власністю зовсім не об'єктні явища, наприклад відсутність потреби стояти у черзі.

УДК 347.2

Перекладено за виданням: Michael Heller and James Salzman. *Mine!: How the Hidden Rules of Ownership Control Our Lives* (New York: Doubleday, 2021; ISBN 978-0-385-54472-6)

Літературна редакторка Ірина Троскот. Коректорка Інна Іванюсь.
Верстальниця Олена Білохвост. Технічний редактор Микола Климчук.
Художня редакторка Оксана Гаджій. Дизайн обкладинки АбоАбо.
Відповідальний за випуск Антон Мартинов.

Підписано до друку 29.04.2021. Формат 70×100₁₆. Друк офсетний. Тираж 1000 прим.
Замовлення № 580/04. Надруковано в Україні видавництвом «Лабораторія» на пп «Юнісофт»,
вул. Морозова, 13-б, м. Харків, Україна, 61036. Свідоцтво ДК № 5747 від 06.11.2017.
Термін придатності необмежений.

тов «Лабораторія», пр. Степана Бандери, 6, м. Київ, Україна, 04073,
тел. (097) 975-52-23, info@laboratoria.pro. Свідоцтво ДК № 7100 від 14.07.2020.
Висновок Держ. сан.-епідем. експертизи № 12.2-18-1/28536 від 17.12.2020.

ISBN 978-617-7965-49-6 (тверда палітурка)
ISBN 978-617-7965-50-2 (м'яка обкладинка)
ISBN 978-617-7965-51-9 (електронне видання)
ISBN 978-617-7965-52-6 (аудіокнига)

Усі права застережено. All rights reserved
© 2021 by Michael Heller and James Salzman
© Павленко І., пер. з англ., 2021
© тов «Лабораторія», виключна ліцензія
на видання, оригінал-макет, 2021

ЗМІСТ

Вступ	9
<i>Розділ 1.</i> Хто останнім устав, того й капці	30
<i>Розділ 2.</i> Володіння — одна десята закону	54
<i>Розділ 3.</i> Ти сієш — я пожинаю	94
<i>Розділ 4.</i> Мій дім — не моя фортеця	138
<i>Розділ 5.</i> Мое тіло — не мое діло	183
<i>Розділ 6.</i> Блаженні лагідні, але землю вспадкують не вони	227
<i>Розділ 7.</i> Майбутнє власності... та світу	268
Епілог. Правила власності малюків	305
Подяки	309
Примітки	312
Про авторів	333

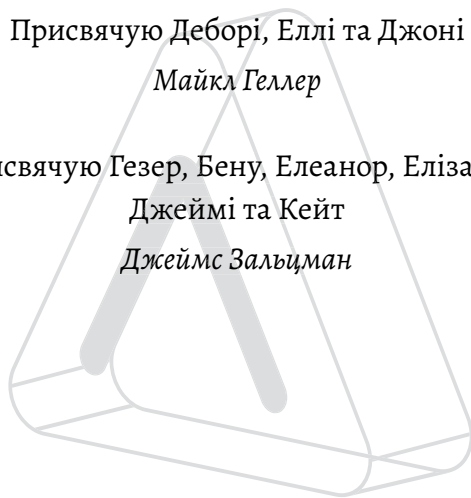
Присвячую Деборі, Еллі та Джоні

Майкл Геллер

Присвячую Гезер, Бену, Елеанор, Елізабет,

Джеймі та Кейт

Джеймс Зальцман

Вступ

«**М**оє!» Саме це слово одним із перших з'являється в лексиконі малюків, і саме його найчастіше вигукують дітлахи в пісочниці під час епічних баталій за пластмасове відерко й лопатку¹. Дорослі ідею власності сприймають абсолютно природно, хай би чого вона стосувалася: нового будинку чи останнього шматка торта. Усі ми знаємо, що означає чимось володіти. Усе дуже просто: це моє, а це твоє — і крапка.

Виявляється, концепцію власності більшість із нас сприймає хибно.

Коли ви зрозумієте, які правила лежать в основі нашого бажання володіти чимось, то побачите, яке глибоке коріння це бажання пустило в наше повсякденне життя. Чиновники, власники корпорацій і звичайні люди щодня змінюють ці правила, коли розподіляють, що й кому належить, і в кожному конкретному випадку визначають переможців і переможених. Так було з давніх-давен. Насправді людське суспільство для того й виникло, щоб допомогти нам без зайвої крові розподіляти дефіцитні ресурси: їжу, воду, золото чи статевих партнерів.

Навіть історія про Едемський сад обертається навколо права власності. Бог повідомив Адаму та Єві, що Дерево пізнання добра і зла та його плоди належать лише Йому. Це моє. Руки геть. Але перші люди все одно зірвали яблуко й Господь за це вигнав їх із Саду.

Так почалася історія людства, а разом з нею й історія нашого бажання чимось володіти.

БИТВА ЗА ПРОСТІР

Джеймс Біч — кремезний чолов'яга зростом під два метри². Під час рейсу United Airlines із Ньюарка до Денвера молодий підприємець одразу після зльоту опустив столик і прикріпив до нього штукенцію з назвою Knee Defender. Knee Defender (від англ. «захисник колін») — це простий пластиковий пристрій за 21,95 долара, що прикручується до кріплення відкидного столика та блокує спинку сидіння пасажирки попереду. На вебсайті, де можна придбати цей диво-пристрій, стверджують, що Knee Defender «не дасть пасажирку попереду змоги опустити спинку й захистить ваші коліна та ваш особистий простір під час польоту»³. Отже, Біч створив собі комфортні умови, спокійно відкрив ноутбук і почав працювати.

Це не вигадка, а цілком реальна історія. Коли пасажирка, яка сиділа попереду, спробувала «розслабитися, відкинути спинку крісла й насолодитися польотом», як порадили їй бортпровідники, спинка чомусь не зрушила з місця. Жінка поскаржилася стюардесі, а та попросила Біча прибрати пристрій, але він відмовився. Обурена пасажирка з розгону гепнулася на крісло та збила і пристрій, і ноутбук Біча. Чоловік теж відреагував агресивно — він знову підняв її спинку та швидко прикріпив затискач. Тоді пасажирка розвернулася і жбурнула в опонента своїм напоєм. Ми ніколи не дізнаємося, як міг би завершитися цей поєдинок, оскільки пілот вирішив здійснити екстрену посадку в Чикаго. Обоє пасажирів зняли з рейсу, а літак далі полетів до Денвера, куди прибув із запізненням на 1 годину 38 хвилин.

У 2020 році на рейсі American Airlines з Нового Орлеана до Північної Кароліни відбувся схожий інцидент⁴. Пасажирка Венді Вільямс, яка сиділа в передостанньому ряду, відкинула спинку свого крісла й затиснула чоловіка позаду неї, який не міг відкинутися, бо його ряд був останнім. Задля помсти він увесь рейс ритмічно штовхав кулаками сидіння Вільямс, наче ооскаженілий метроном, а жінка все це неподобство зняла на відео, яке моментально підібрало інтернет.

Кожен наступний інцидент викликав серед блогерів шквал емоцій: хтось із піною на устах захищав пасажирів попереду, а хтось

був упевнений у правоті задніх. Тревел-журналіст USA Today Крістофер Елліотт підтримав останніх: «Відкидати спинку сидіння під час перельотів неприпустимо, оскільки це офіційний замах на особистий простір. Це образливо, невиховано і просто неправильно»⁵. Натомість телеведуча Елен Дедженерес захищала перших: «Якщо спинка крісла вдарила вас першою, ви маєте повне право вдарили її у відповідь»⁶.

То хто насправді правий?

Відповідь пасажирки Вільямс проста: справедливість на її боці, адже кнопка, що відкидає спинку, розташована на її підлокітнику, а отже, право встановлювати кут нахилу спинки належить їй. Правило звучить так: усе, що пов'язане з чимось моїм, теж належить мені. Так своє право володіти чимось обґрунтовували ще первісні люди тисячі років тому⁷. Натомість погляд Біча базується на неписаному законі, вигаданому ще в середньовічній Англії, відповідного до якого той, хто володіє земельною ділянкою, володіє нею «вгору» до раю і «вниз» до пекла. На думку Біча, йому належить простір від його спинки до спинки сусіда попереду по горизонталі й від багажної полиці до всипаного крихтами килима по вертикалі. Коли в цей простір нахабно пхається спинка чийогось сидіння, таке неприпустиме вторгнення порушує межі чужої власності.

Так зване «правило акцесії», або приєднання, на яке посилалася Вільямс («усе, що пов'язане з чимось моїм, теж належить мені»), — найпоширеніший неписаний закон власності, про який ви, найімовірніше, ніколи не чули. Він пояснює, чому землевласники володіють родовищами нафти й газу, які відкрили на їхніх земельних ділянках, чому Каліфорнійська долина просідає й чому країни вважають своєю власністю не лише землі, а і прилеглі територіальні води. Утім, в інцидентах, що сталися з Бічем і Вільямс, спрацьовує ще одне не менш цікаве правило власності.

Перед зльотом бортпровідник просить усіх пасажирів підняти й зафіксувати спинки крісел вертикально. Тобто в Біча першим виникло ексклюзивне право на володіння простором перед собою. «Хто першим устав, того й капці» — ще один примітивний закон, що дає право голосно заявити: «Мое!». Діти за принципом живої черги застосовують його на дитячих майданчиках, а дорослі — на

відстані 10 000 метрів над землею. Я був першим, тому це — моє. Не забувайте також, що Біч фізично заволодів простором навколо своїх колін, коли заблокував спинку сидіння пасажирки й почав спокійно працювати. А відповідно до одного відомого вислову, «володіння — це дев'ять десятих закону».

До цих трьох неписаних правил власності, що спричинюють конфліктні ситуації, — принцип акцесії, принцип живої черги та принцип фізичного володіння — особливо пильну увагу громадськості привертають саме авіаперельоти.

Якщо попросити пересічних людей прокоментувати ситуацію з Бічем і Вільямс, більшість відповідає щось на зразок «Це очевидно» і «Тут узагалі нема про що сперечатися». Однак якщо на респондентів трохи натиснути й попросити пояснити свою відповідь, то виявляється, що опитані розділяються на два табори: захисників Біча і прибічників Вільямс. У 2020 році газета USA Today здійснила опитування серед 3000 респондентів, приблизно половина з яких відповіла: «Ні, відкидати спинку неприпустимо», а інша половина заявила: «Якщо спинка відкидається, я її неодмінно відкину»⁸. Обидві сторони переконані у своїй правоті. Ось чому Біч без вагань заблокував спинку сидіння пасажирки попереду, а Вільямс почувалася героїнею, коли опублікувала відео в соцмережах. Я маю право розкласти сидіння! А я маю право на особистий простір! Отже, моє слово проти твого.

Чому такі конфлікти почали виникати саме зараз? Адже раніше за спинки крісел у літаках ніхто, здається, не воював. Виявляється, донедавна між сидіннями в літаках був дещо більший простір — його вистачало, щоб одночасно опустити і столик, і спинку. Ніхто навіть не замислювався про те, кому належить ця територія, адже місця всім було вдосталь. Нещодавно авіакомпанії почали зменшувати цю відстань: якщо раніше між сидіннями було 89 сантиметрів, то сьогодні — лише 79. У деяких літаках цей показник іще менший — тільки 71 сантиметр. Кожен заощаджений сантиметр дає авіаперевізникам можливість установити до шести додаткових місць, а додаткові місця — це додаткові гроші. Авіакомпанії, одержимі зростанням прибутків, намагаються якомога щільніше утрамбувати пасажирів та ігнорують той факт, що люди останнім

часом стають дедалі гладшими, а столики в ті кілька цінних годин авіаперельоту пасажери дедалі частіше використовують для роботи з ноутбуком.

Іра Голдман, винахідник горезвісного пристрою Knee Defender (продажі якого після інциденту на рейсі до Денвера зросли у 500 разів), пропонує дуже просте пояснення: «Насправді авіакомпанії роблять ось що: вони продають мені простір для ніг, а вам, якщо ви сидите попереду мене, — той самий простір для відкидання спинки. Тож виходить, що авіаперевізник продає двом різним пасажирам один і той самий простір»⁹.

Чи мають авіакомпанії таке право?

Жодного офіційного закону з цього приводу немає — авіаперевізник завжди сам приймає рішення. Приймає, але водночас він і далі використовує секретну зброю, яка й дає йому змогу двічі продавати один і той самий простір. Ця зброя полягає у стратегічній неоднозначності, що є важливим елементом «конструювання» власності. Більшість авіакомпаній справді керуються правилом: якщо на підлокітнику пасажира є кнопка відкидання спинки, він має право розкласти сидіння. Утім, бортпровідники це правило замовчують, а з'ясується воно лише в разі виникнення конфлікту. Пасажири щодо своїх прав вагаються, і їхні сумніви авіакомпаніям на руку.

Коли правила володіння розмиті — а розмиті вони майже завжди, та ще й так сильно, що ви собі й уявити не можете, — пасажири конфліктують, керуючись здоровим глуздом і нормами ввічливості. Упродовж десятиліть суперечки щодо кута нахилу спинки крісла пасажири залагоджували самостійно й мирно — здебільшого без слів, через мовчазні переговори, так само, як і питання штовханини ліктями на спільному підлокітнику або відвойовування простору на багажній полиці над головою. Серйозних сварок не виникало, хоча й поступатися одне одному ніхто не бажав. (Щоправда, результати одного дослідження продемонстрували, що близько трьох чвертей пасажирів погодилися б не відкидати спинку, якби людина позаду пригостила їх кавою чи пакетиком горішків¹⁰.)

Та оскільки простору між сидіннями в літаках стає дедалі менше, неписані правила повітряного етикету починають змінюватися.

Кінець безкоштовного уривку.
Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію книги.